

Tilburg University

De victimologie bloeit, zij het incognito

van Dijk, J.J.M.; Winkel, F.W.; Letschert, R.M.

Published in:

Tijdschrift voor Criminologie

Publication date:

2008

Document Version

Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in Tilburg University Research Portal](#)

Citation for published version (APA):

van Dijk, J. J. M., Winkel, F. W., & Letschert, R. M. (2008). De victimologie bloeit, zij het incognito. *Tijdschrift voor Criminologie*, 50(2), 182-192.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

KRONIEK

De victimologie bloeit, zij het deels incognito

Jan van Dijk, Frans Willem Winkel en Rianne Letschert

De victimologie kan worden omschreven als de wetenschappelijke bestudering van het slachtofferschap van misdrijven in ruime zin, de gevolgen hiervan voor de betrokkenen en de reactie hierop van de zijde van de strafrechtspleging en hulpverlening. Er gebeurt de laatste jaren veel op dit onderzoeksgebied, zowel in Nederland als daarbuiten. In Nederland verschenen in 2006 twee monografieën van (voormalige) medewerkers van het Sociaal-Cultureel Planbureau. In *Slachtoffer van Criminaliteit; Feiten en Achtergronden* biedt Karin Wittebrood (2006) een uitputtend overzicht van statistische informatie over slachtofferschap, slachtofferhulp en zorg. Maas-Waal (2006) biedt in aanvulling daarop een gedetailleerde sociale kaart van alle voorzieningen voor slachtoffers in Nederland.

Een nuttig overzicht van de rechtspositie van slachtoffers van misdrijven in het Nederlandse recht biedt het iets oudere boekje van F.F. Langemeijer (2004). Dit naslagwerk is overigens vanwege nieuwe wet- en regelgeving nu alweer toe aan een bijgewerkte editie. In Nederland is per 1 januari 2005 het spreekrecht voor slachtoffers van zware misdrijven ingevoerd. Het wetsvoorstel 30 143 'ter versterking van de positie van het slachtoffer in het strafproces' – thans in behandeling bij de Eerste Kamer – zal spoedig belangrijke nieuwe hervormingen met zich meebrengen.

De afgelopen jaren verschenen er, naast een themanummer van Justitiële Verkenningen over victimologie, verschillende rapporten over beleidsgerichte studies naar slachtofferhulp en slachtofferzorg. Het Willem Pompe Instituut voerde een evaluatie uit van de schriftelijke slachtofferverklaring (Kool e.a., 2006) en van hetzelfde instituut verscheen in 2007 een onderzoeksverslag over slachtofferschap onder etnische minderheden van Dirk Korf en Frank Bovenkerk (2007). Het WODC publiceerde in samenwerking met INTERVICT een systematische literatuurstudie naar 'behoeften zoals door slachtoffers zelf geuit' (Boom & Kuipers, 2007). Verder verschenen er verschillende studies naar de tevredenheid van slachtoffers met de rechtspleging en slachtofferhulp door Koolen e.a. (2005), Winkel e.a. (2006) en Van Wonderen en Moll (2007). In dit verband verdient zeker ook vermelding de omvattende, op waarnemingen en open interviews met sleutelfiguren en slachtoffers gebaseerde evaluatiestudie naar het Belgische slachtofferbeleid (Lemonne e.a., 2007). Hoeveel wetgeving en beleid er ook mag zijn geproduceerd, reden tot zelfgenoegzaamheid voor de beleidsmakers bieden deze evaluatiestudies allerm minst.

De bloei van de victimologie wordt in Nederland institutioneel gemarkeerd door de oprichting eind 2005 van het International Victimology Institute op de Universiteit van Tilburg (www.tilburg.edu/intervict). Aan dit instituut zijn

inmiddels vier hoogleraren verbonden en een wetenschappelijke staf van 25. In 2007 verleende de Koninklijke Nederlandse Academie van Wetenschappen voor zijn victimologische oeuvre de Hendrik Muller prijs aan Marc Groenhuijsen (2008, oratie). Jan van Dijk (2006) en Frans Willem Winkels (2007) hielden hun Tilburgse oraties over respectievelijk het slachtofferetiket als stigma en posttraumatische woede. Inmiddels is Renée Romkes toegetreden als vierde hoogleraar met als leeropdracht huiselijk geweld. Het instituut organiseerde in 2007 een internationaal congres over 'Victim Empowerment' en in 2008 over 'Victims of Terrorism'. Het instituut onderhoudt nauwe banden met het eveneens onlangs opgerichte zusterinstituut op de Tokiwa Universiteit nabij Tokio, Japan dat een nieuw tijdschrift uitgeeft (*International Perspectives in Victimology*) onder redactie van John Dussich.

Brittania rules

De bloei van de victimologie blijkt internationaal onder meer uit de verschijning van een reeks nieuwe inleidingen en handboeken. Als eerste verdient vermelding het *Handbook of Victims and Victimology*, geredigeerd door Sandra Walklate (2007). Dit sterk Brits georiënteerde handboek – met als enige niet-Britse bijdrage een stuk van Van Dijk en Groenhuijsen over het bereik van slachtofferhulp in Europa – heeft een overwegend sociologische inslag. Het behandelt slachtofferenquêtes, studies naar de rol van het slachtoffer in het strafproces, feministische studies en biedt verder een kritische reflectie op de victimologische theorievorming. Het valt op dat de psychosociale hulpverlening er in dit handboek wat bekaaid afkomt. Het begrip posttraumatische stress wordt zelfs nergens genoemd.

Een nieuwe bundel opstellen over victimologie, *Victims, Crime and Society* (Davies e.a., 2007) kan als opvolger kan worden gezien van het eerder bij dezelfde uitgever verschenen *Victim of Crime* (Lurigio e.a., 1990). Anders dan de eerdere bundel wordt ook dit boek gedomineerd door Britse criminologen waaronder Walklate, Jo Goodey en Rob Mawby. De indruk dat de Britse criminologen het onderzoeksveld van de victimologie momenteel overheersen, wordt bevestigd door de verschijning van een reeks monografieën uit dit land. Te noemen zijn *Victims and Victimology* van Jo Goodey (2005) met een origineel hoofdstuk over slachtoffers van nieuwe typen criminaliteit en *Crime Victims* van Basia Spalek (2006) met originele beschouwingen over slachtoffers onder etnische minderheden. Verder verscheen in het Verenigd Koninkrijk nog een uitvoerige biografie van de slachtofferbeweging door Paul Rock (2004) en een metatheoretische reflectie, *Imagining the Victim of Crime* van, wederom, Sandra Walklate (2007). Hoewel zij zich jaren heeft sterk gemaakt voor een kritische victimologie, die bestaande wetgeving niet als kader aanvaardt, is de eindindruk van deze Britse golf publicaties toch dat hervormingsgerichte, empirische studies de overhand hebben. In dit opzicht lijkt de situatie niet wezenlijk te verschillen van die in Nederland.

Wie ter oriëntering of voor onderwijsdoeleinden een van deze bundels zou willen aanschaffen, is in onze ogen het beste af met de nieuwe bundel van Davies e.a. Deze inleiding is het meest toegankelijk en gevarieerd en zal veel lezers voor de victimologie kunnen enthousiasmeren. Als laatste indicator van de Britse do-

minantie kan gelden een bundel ter gelegenheid van de 25e versie van de Britse National Crime Survey (Hough & Maxfield, 2006). De Britse nationale slachtofferenquête geldt thans internationaal als de emblematische landelijke slachtofferenquête. De bundel geeft een overzicht van de 'state of the art in crime surveying', inclusief de laatste technische uitdagingen zoals het toenemend gebruik van mobiele telefoons en de mogelijkheden van net-based interviewing. De bundel bevat tevens een overzichtsartikel van Jan van Dijk over de Internationale Slachtofferenquête (ICVS), ooit een coproductie van onderzoekers van het WODC en de onderzoeksdienst van de Home Office. Resultaten van de vijfde ronde van de ICVS zijn inmiddels verschenen in de WODC reeks (Van Dijk e.a., 2008). Ook ten lange leste verschenen is een rapportage over de survey van vergelijkend geweld tegen vrouwen, uitgevoerd rond 2002 in elf landen (Johnson e.a., 2008). Dit boek biedt tevens een goed overzicht van nieuw internationaal onderzoek naar geweld tegen vrouwen.

Tegenover het Britse publicatieoffensief staan opvallend weinig nieuwe publicaties uit de Verenigde Staten of andere landen. Vermeldenswaardig is *Controversies in Victimology* van Laura Moriarty (2003) met bijdragen over victim blaming, maar verder lijkt er in de VS onder de noemer van victimologie de laatste vijf jaar weinig nieuws te zijn verschenen. Het lijkt erop dat vooral in de Verenigde Staten over onderwerpen die volgens de definitie tot het onderzoeksgebied van de victimologie behoren steeds vaker wordt gepubliceerd onder een andere vlag. In de VS valt een krachtige backlash te constateren tegen het 'slachtofferisme': de cultuur van mateloos blamen en claimen. Zoals de Amerikaanse criminoloog Karmen (2004) in een herziene versie van zijn inleiding in de victimologie concludeert, is het begrip victimologie in de Verenigde Staten een belaste term geworden. In een scherpzinnige analyse van Cole (2006) wordt het anti-slachtofferisme geduid als een vorm van rechts-conservatieve cultuurkritiek.

De verkettering die aandacht voor slachtoffers en slachtofferkunde tegenwoordig in de VS ten deel valt, maakt het voor Amerikaanse onderzoekers waarschijnlijk minder aantrekkelijk hun studies onder de vlag van de victimologie te publiceren. Het onderzoeksgebied is beter bekend onder de benaming traumatic stress studies. We geven hierna een overzicht van de nieuwste inzichten. Als twee andere belangrijke trends zien we de toegenomen belangstelling voor het slachtoffer binnen het herstelrecht (in de Angelsaksische literatuur bekend als restorative justice) en de internationalisering van de wet- en regelgeving. Zowel binnen Europa als internationaal bestaat er toenemende belangstelling voor de codificering van rechten van slachtoffers van misdrijven. Hierna zal achtereenvolgens aandacht worden besteed aan de drie genoemde victimologische thema's: de psychosociale hulpverlening, de rol van slachtoffers in het herstelrecht en slachtofferschap in internationaal perspectief. Wegens tijd- en plaatsgebrek zal geen speciale aandacht worden besteed aan de recente literatuur over gender studies in relatie tot slachtofferschap en huiselijk geweld in het bijzonder, hoewel dit laatste subthema zeker in Europa weer helemaal terug is op de politieke en wetenschappelijke agenda.

Psychologische victimologie

De stand van zaken op het domein van de psychologische victimologie is recent in kaart gebracht door Baldry en Winkel (2008), door Pemberton e.a. (2007) en door Winkel e.a. (2008). Achtereenvolgens zullen worden behandeld de aard van psychotrauma's, de effectiviteit van behandelingsmethodieken, en instrumenten om ernstige verwerkingsproblemen en herhaald slachtofferschap te voorspellen. In het handboek van psychische stoornissen, de DSM, maakt de post-traumatische stressstoornis (PTSS) deel uit van de angststoornissen. Dat suggereert nadrukkelijk dat angst de kernemotie van de stoornis is. Het stereotiepe beeld is inderdaad dat slachtoffers met chronische PTSS vooral doordrenkt zijn van angst, vrees, afschuw en hulpeloosheid. In een nieuwe benadering wordt chronische PTSS vooral opgevat als een noodreactie, die bij vatbare slachtoffers een chronisch beloop heeft (Winkel, 2007). Blootstelling aan een traumatische stressor kan een zodanige bedreiging van de lichamelijke integriteit inhouden dat, vrijwel automatisch, een noodreactie wordt geactiveerd. In navolging van de fysioloog Cannon wordt die noodreactie doorgaans (metaforisch) omschreven als 'vecht-vluchtreactie'. In termen van emoties omvat de noodreactie een 'woede-angst'-reactie.

Duidelijk is dat aan die noodreactie een lichamenlijk preparatieprogramma ten grondslag ligt, met een waterval aan neuronale en endocriene reacties. Kenmerk van dat programma is dat het 'aspecifiek' werkt, dat het gelijktijdig voorbereidt op vechten en vluchten. Dat programma zet daarom zowel het angststelsel als het woedesysteem op scherp. Slachtoffers met PTSS functioneren in deze visie in een vals-alarm modus; ze zijn overgevoelig voor lage dreigingsignalen, die zich in hun omgeving aftekenen: zij zijn over-alert, en voelen zich bij voortduring bedreigd, in een 'hier en nu'-omgeving die daar eigenlijk geen aanleiding toe geeft. De betrokkenen lijden onder zowel chronische woede als chronische angsten. Uit een recente meta-analyse van 39 studies blijkt dat de relatie tussen woede en PTSS, en die tussen hostileiteit en PTSS, door de bank genomen zeer substantieel is (Orth & Wieland, 2006). Het ligt dan voor de hand om binnen chronische PTSS zowel in onderzoek als de behandelingspraktijk onderscheid te maken tussen een intern gerichte of internaliserende variant – posttraumatische angst – en een extern gerichte, externaliserende variant, de posttraumatische woede.

In de afgelopen decennia zijn tientallen experimentele studies uitgevoerd naar de effectiviteit van behandelingsmethodieken van PTSS. Een systematisch overzicht van dergelijke studies wordt geboden in de 22e Praktijkrichtlijn van het Britse National Institute for Clinical Excellence (NICE), gepubliceerd door de Royal College of Psychiatrists en de British Psychological Society (BPS). Het rapport (Gaskell and the BPS, 2005) is vrij beschikbaar via het Internet. Het eindoordeel van deze review lijkt te zijn dat cognitieve gedragstherapie, waaronder internet-toepassingen in de vorm van geleide schrijfofdrachten, significant bijdraagt aan het terugdringen van posttraumatische stressstoornissen, en het verzachten van posttraumatische stressklachten. Achter het wat abstracte etiket van cognitieve gedragstherapie gaan diverse geprotocolleerde psychologische behandelingen schuil, waaronder Langdurige Blootstelling (Prolonged Exposure, ontwikkeld door Edna Foa), Eye Movement Desensitization and Reprocessing (EMDR; ontwikkeld

door Francine Shapiro) en cognitieve verwerkingstherapie van Anke Ehlers en Pat Resick. Hoewel het herbeleven van traumatische herinneringen vrijwel altijd zeer pijnlijk is voor de patiënt en dus verre van ideaal, zijn er sterke aanwijzingen dat *langdurige herhaalde* blootstelling aan de traumatiserende gebeurtenis klachten bij slachtoffers *vermindert* door een overigens nog nauwelijks begrepen gewennings- of uitdovingsmechanisme. Veelbelovend lijkt ook de techniek van EMDR, waarbij het slachtoffer leert zich te ontspannen bij de herinnering van het gebeuren. Voorts is er substantiële evidentie voor de stelling dat *eenmalige debriefing* van slachtoffer na het gebeuren *niet werkt* (Van Emmerik e.a., 2002). Daarnaast is er op zijn minst initiële evidentie voor de notie dat sommige vormen van hulpverlening zelfs *averechts*, klachtversterkend werken. Dat geldt onder meer voor emotionele debriefing, vooral ten aanzien van slachtoffers met hyperreactieve klachten (Sijbrandij e.a., 2006) en binnen het kader van contactgroepen van lotgenoten, vooral ten aanzien van slachtoffers met een pessimistische levensoriëntatie en een sterke sociale vergelijkingsoriëntatie (Winkel, 2006).

Een tweede kernthema bij de hulpverlening aan slachtoffers is dat bijvoorbeeld uit de Internationale Slachtofferenquêtes blijkt dat slechts een minderheid van slachtoffers die zeggen hulp te behoeven, deze ook ontvangen (Van Dijk & Groenhuijsen, 2006). Een elegante oplossing zou zijn de invoering van een stelsel van screening waarbij vooral slachtoffers met een verhoogd risico op chronische klachten actief worden benaderd. Risicotaxatie kan, ook door leken zoals politiemensen die aangiften opnemen, snel en in een vroegtijdig stadium worden uitgevoerd met behulp van empirisch gevalideerde instrumenten, zoals de Scanner en de Trauma Screening Questionnaire (TSQ) (Winkel e.a., 2006). Bovendien zijn ook nog diverse initieel gevalideerde instrumenten beschikbaar voor specifieke categorieën slachtoffers met hoog risico op blijvende klachten. Een voorbeeld is de Brief Spousal Assault Form for the Evaluation of Risk (BSafer), waarmee ook het risico op herhaald slachtofferschap vroegtijdig in beeld kan worden gebracht. De belangrijkste ontwikkelingen op het vlak van de risicotaxatie bij huiselijk geweld, gericht op het identificeren van mannelijke en vrouwelijke partners met een verhoogd risico op recidive en herhaald slachtofferschap, zijn recent in kaart gebracht in de door Baldry en Winkel (2008) geredigeerde bundel. Verdere verfijning van deze instrumenten is een uitdaging voor de psychologische victimologie. In de recente literatuur wordt geopperd dat in de huidige generatie risicotaxatieinstrumenten een onbedoeld manco, dat *averechts* uitwerkt op de predictieve validiteit, is ingebouwd. De focus ligt bij uitstek op risicofactoren gerelateerd aan de mannelijke partner, zonder dat naar de rol van de vrouwelijke partner wordt gekeken. Zowel Dutton (bijv. in Baldry & Winkel, 2008) als Winkel (2007) suggereren een substantiële overlap in het klinische profiel van mannelijke en vrouwelijke partners, betrokken bij huiselijk geweld. Empirische evidentie daarvoor bieden onder meer de studies van Bookwala (2002), Critchfield e.a. (2008), Dumas e.a. (in druk) en Roth e.a. (1997). In een nieuw instrument zullen kenmerken van de vrouwelijke partners moeten worden meegenomen. Met financiële steun van de Stichting Achmea Slachtoffer en Samenleving wordt thans door Intervict aan de ontwikkeling en validering van zo'n model gewerkt.

Het slachtoffer in het herstelrecht

Als theoretische grondlegger van het herstelrecht wordt vaak de Australische criminoloog Braithwaite genoemd, met zijn theoretisch onderbouwde pleidooi voor reintegrative shaming. Wie de oorspronkelijke teksten van Braithwaite er op naleest, zal bemerken dat aan de belangen en noden van reële slachtoffers nauwelijks enige aandacht wordt besteed, laat staan aan lastige sentimenten zoals wraakzucht en woede. In een zeer kritische beschouwing van de Canadese filosoof Annalise Acorn (2004) wordt auteurs zoals de Nederlander Herman Bianchi verweten dat zij in hun ijver om het strafrecht door herstelrecht te vervangen over de belangen van slachtoffers zijn heengewalst. Hierin is in de laatste golf van publicaties over restorative justice duidelijk verandering gekomen. De toon werd gezet door Heather Strang met haar boek *Repair or Revenge: Victims and Restorative Justice* (2002). Strang's eigen studies zijn uitdrukkelijk mede gericht op de slachtofferbelangen en zij betoogt op grond daarvan dat herstelrechtelijke arrangementen juist voor de slachtoffers voordelig kunnen zijn, misschien zelfs wel meer dan voor de daders of de maatschappij. Inmiddels is de empirische evidentie voor deze claim sterker geworden (Strang & Sherman, 2004; Strang e.a., 2006), zij het methodologisch wellicht nog niet ijzersterk (Winkel, 2007).

Mede op grond van deze positieve uitkomsten wordt in de herstelrechtelijke literatuur thans vaker gepleit voor een sterkere oriëntatie op de belangen van de slachtoffers. In verband hiermee wordt het herstelrecht ook minder stellig gepositioneerd als een alternatief voor het strafrecht. Sommigen pleiten vanuit het slachtofferperspectief voor opname van herstelrechtelijke elementen in de conventionele strafrechtelijke aanpak (Doak & Mahony, 2005; Pemberton, 2005). Typerend is de ontwikkeling die te zien valt in het denken van Marc Umbreit, een van de Amerikaanse pioniers van dader-slachtoffergesprekken. Heetten de door hem georganiseerde ontmoetingen tussen daders en slachtoffers aanvankelijk nog Offender-Victim Reconciliation Programs, tegenwoordig noemt hij ze Victim-Sensitive Offender-Victim Encounters (Umbreit, 2004).

In *Critical Issues in Restorative Justice* (Zehr & Toews, 2004) bespreken de victimologen Mary Achilles en Susan Herman of, en zo ja onder welke voorwaarden, herstelrecht een slachtoffervriendelijke optie kan zijn. Een ander voorbeeld van dergelijke problematisering is het hoofdstuk van Daly in een bundel over herstelrecht onder redactie van Elliott en Gordon (2005). Deze thematiek heeft een duidelijke plaats gekregen in het *Handbook of Restorative Justice* onder redactie van Gerry Johnstone en Daniel Van Ness (2007) waarin onder meer een kritische beschouwing van Simon Greer over de moeizame relatie tussen de slachtofferbeweging en het herstelrecht. Voor een Nederlandse weerslag van deze discussie kan worden gewezen op publicaties in het *Tijdschrift voor Herstelrecht* (Pemberton, 2005; Daems, 2007) en naar Pemberton e.a. (2007).

De internationale dimensie

Verscheidene internationale organisaties hebben instrumenten ontwikkeld waarin bepalingen over slachtofferrechten zijn vervat. Zo heeft de Raad van Europa al

in 1983 een Verdrag inzake Compensatie voor Slachtoffers van Misdaden (CETS 116) opgesteld, gevolgd door een belangrijke, meer algemene aanbeveling in 1985 betreffende de Positie van Slachtoffers in het Straf(proces)recht (1985/II). In 1985 volgden de Verenigde Naties met een Verklaring inzake de Bescherming van Slachtoffers van Misdaden en Machtsmisbruik (GA Res. 40/34) en in 2001 kwam de Europese Unie met het Kaderbesluit omtrent de Positie van het Slachtoffer in Strafrechtelijke Procedures (2001/220/JHA). Van moeilijk te overschatten betekenis zijn de bepalingen betreffende de procedurele rechten van slachtoffers in het Statuut van Rome van 1998 ter instelling van het Internationale Strafhof en de latere uitwerking van de desbetreffende regelgeving van 2002. Het meest recent aangenomen document is de Aanbeveling van de Raad van Europa 2006(8) inzake hulp aan slachtoffers. Deze aanbeveling is vrij omvattend en gedetailleerd. Dit zijn slechts enkele voorbeelden van instrumenten, opgesteld door internationale of regionale organisaties. Voor een uitgebreid overzicht, inclusief alle basisteksten, zie Groenhuijsen & Letschert (2008).

Veel is de laatste jaren ook gepubliceerd over de implementatie van het EU Kaderbesluit inzake Slachtofferrechten. Bij de meeste artikelen was aanpassing van het nationale recht vereist per maart 2002. Gelet op het veelomvattende karakter van het Kaderbesluit was deze korte termijn wellicht niet erg realistisch. In ieder geval kan worden vastgesteld dat geen enkele lidstaat binnen die periode (2001-2002) een allesomvattende wet heeft aangenomen teneinde op een systematische wijze aan de eisen van het Kaderbesluit te voldoen. In maart 2004 kwam het rapport uit van de Europese Commissie omtrent de naleving van het Kaderbesluit (COM (2004), 54 final). Het rapport was ronduit vernietigend. Geen enkele lidstaat wordt gespaard (Groenhuijsen & Pemberton, 2007; Groenhuijsen & Reynaers, 2006; Van Schijndel, 2006).

De laatste jaren worden gekenmerkt door een nieuwe ontwikkeling, waarbij specifieke slachtofferbepalingen zijn ontwikkeld ten aanzien van bepaalde groepen slachtoffers of ten aanzien van bepaalde delicten. Zo werden door de Verenigde Naties gedetailleerde richtlijnen aangenomen voor de bejegening van kinderen in het strafproces (UN Res. 2005/20, 22 July 2005). Ook verschenen er bij de Raad van Europa richtlijnen voor de bejegening van slachtoffers van seksueel geweld of huiselijk geweld en van slachtoffers van terrorisme. Over slachtoffers van seksueel geweld zijn met name belangrijke voorzieningen geschapen in het Statuut van het Internationale Strafhof. Ten aanzien van slachtoffers van terrorisme zijn tevens zeer recent aanbevelingen ontworpen op verzoek van de Europese Commissie (Letschert e.a., 2008).

Ondanks de adoptie van algemene of meer specifieke slachtofferrechten worden de rechten van slachtoffers nog niet altijd voldoende erkend en lijden slachtoffers vaak onnodig wanneer zij bevoegde autoriteiten helpen bij het vervolgen van de daders (secundaire victimisatie). VN-Lidstaten hebben daarom in de Verklaring behorende bij het *Eleventh United Nations Congress on Crime Prevention and Criminal Justice*, dat plaatsvond in Bangkok in 2005, wederom de noodzaak onderschreven om getuigen en slachtoffers van misdaad en terrorisme beter te beschermen en het juridische en financiële kader daarvoor waar nodig te versterken. Ter on-

dersteuning van de uitvoering van deze voornemens is door de World Society of Victimology (WSV) een expert meeting georganiseerd bij INTERVICT in december 2005, waarop een Ontwerp-Verdrag inzake de Bescherming van Slachtoffers van Misdaden en Machtsmisbruik is opgesteld (Van Genugten e.a., 2007). De tekst is te downloaden: www.tilburguniversity.nl/intervict/undeclaration/.

Samenvattend: de victimologie bloeit als gebied van empirisch, op hervorming van de strafrechtspleging gericht sociaal-wetenschappelijk onderzoek. De kennis over behandelingsmethodieken is eveneens sterk aan het toenemen, zij het niet zozeer onder de vlag van de victimologie. Belangrijke opkomende thema's zijn de rol van het slachtoffer in het herstelrecht en de strafrechtelijke procedure en de ontwikkeling van internationale wetgeving over rechten van slachtoffers, bijvoorbeeld bij het Internationale Strafhof in Den Haag.

Literatuur

- Acorn, A. (2004). *Compulsory Compassion; A Critique of Restorative Justice*. Vancouver: UBC Press.
- Baldry, A.C. & Winkel, F.W.(eds.)(2008). *Intimate partner violence prevention and intervention: the risk assessment and management approach*. Hauppauge, NY: Nova Science.
- Bookwala, J. (2002). The role of own and perceived partner attachment in relationship aggression. *Journal of Interpersonal Violence*, 17(1), 84-100.
- Boom, A. ten & Kuipers, K. (2007). Wat wil het Slachtoffer. *Justitiële verkenningen*, 33(3), 39-49.
- Cole, A.M. (2006). *The Cult of True Victimhood, From The War on Welfare to the War on Terrorism*. Stanford: Stanford University Press.
- Critchfield, K.L., Levy, K.N., Clarkin, J.F. & Kernberg, O.F. (2008). The relational context of aggression in borderline personality disorder: using adult attachment style to predict forms of hostility. *Journal of Clinical Psychology*, 64(1), 67-82.
- Daems, T. (2007). De slachtofferdimensie van hetstelgerichte interventies. een sluimerende therapeutisering? *Tijdschrift voor Herstelrecht*, 7(1), 7-21.
- Davies, P., Francis, P. & Greer, F. (2007). *Victims, Crime and Society*. London: Sage Publications.
- Dijk, J.J.M. van (2006). *The Mark of Abel; reflections on the social labelling of crime victims, inaugural lecture*, November 24, Tilburg: Tilburg University.
- Dijk, J.J.M. van, Kesteren, J. van & Smit, P. (2007). *Criminal Victimisation in International perspective; Key findings from the 2004-2005 ICVS and EU ICS*, WODC/ INTERVICT/ UNICRI/UNODC, Den Haag: WODC/Boom Juridische uitgevers, Onderzoek en beleid 257.
- Doak, J. & O'Mahony, D. (2006). The Vengefull Victim?; Assessing the Attitudes of Victims Participating in Restorative Youth Conferences. *International Review of Victimology*, 13(2), 157-177.
- Doumas, D.M., Pearson, C.L., Elgin, J.E. & McKinly, L.L. (2008, forthcoming). Adult attachment as a risk factor for intimate partner violence. The mispairing of partners' attachment styles. *Journal of Interpersonal Violence*.
- Elliot, E. & R.M. Gordon (2005). *New Directions in Restorative Justice*. Cullompton: Willan Publishing.
- Emmerik, A.A. van, Kamphuis, J.H., Hulsbosch, A.M. & Emmelkamp, P.M.G. (2002). Single Session Debriefing after Psychological Trauma: a meta-analysis. *Lancet*, 360, 766-771.

- Gaskel and the British Psychology Society (2005). *Post traumatic stress disorder. The management of PTSD in adults and children in primary and secondary care*, www.nice.org.uk.
- Genugten, W. van, Groenhuijsen, M.S., Gestel, R. van & Letschert, R.M. (2007). Loopholes, Risks and Ambivalences in International Lawmaking; The Case of a Framework Convention on Victims' Rights, *Netherlands Yearbook of International Law*, 109-154 en www.tilburguniversity.nl/intervict/undeclaration/.
- Goodey, J. (2005). *Victims and Victimology; Research, Policy and Practice*. Harlow: Pearson.
- Groenhuijsen, M. & Pemberton, A. (2007). Het slachtoffer in de strafrechtelijke procedure; de implementatie van het Europees Kaderbesluit. *Justitiële verkenningen*, 33(3), 69-92.
- Groenhuijsen, M.S. (2008). Slachtoffers van misdrijven in het recht en in de victimologie. Verslag van een intellectuele zoektocht. *Delikt en Delinkwent*, 38(2), 105-200.
- Groenhuijsen, M.S. & Letschert, R.M. (2008). *Compilation of International Victims' Rights Instruments*, second (revised) edition). Nijmegen: Wolf Legal Publishers.
- Groenhuijsen, M.S. & Reynaers, S. (2006). Het Europees kaderbesluit inzake de status van het slachtoffer in de strafprocedure; implementatieperikelen en interpretatievragen, *Panopticon*, 27(3), 12-33.
- Hough, M. & Maxfield, M. (2007). *Surveying Crime in the 21st Century*. New York: Criminal Justice Press.
- Johnstone, G. & Van Ness, D.W. (2007). *Handbook of Restorative Justice*. Cullompton: Willan Publishing.
- Karmen, A. (2004). *Crime Victims: An Introduction to Victimology*. Monterey, CA: Thomson/Wadsworth.
- Kool, R.S.B., Passier, R.C. & Beijer, A. (2006). *Evaluatie implementatie schriftelijke slachtofferverklaring*. Utrecht: Willem Pompe Instituut.
- Koolen, I., Heide, M. van der & Ziegelaar, A. (2005). *Tevredenheid van slachtoffers van misdrijven met de slachtofferzorg*, Leiden: Research voor Beleid.
- Korf, D.J. & Bovenkerk, F. (2007). *Dubbel de Klos; Slachtofferschap van criminaliteit onder etnische minderheden*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers.
- Lemonne, A., Van Camp, T., Vanfraechem, I. & Vanneste, C. (2007). *Onderzoek met betrekking tot de evaluatie van de voorzieningen ten behoeve van slachtoffers van inbreuken*. Brussel: Nationaal Instituut voor Criminologie en Criminalistiek.
- Moriarty, L. (2003). *Controversies in Victimology*. Cincinnati: Anderson.
- Orth, U. & Wieland, E. (2006). Anger, hostility, and PTSD in trauma-exposed adults: A meta-analysis. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 74, 698-706.
- Pemberton, A. (2005). Het Spreekrecht: Vergelding of Herstel. *Tijdschrift voor Herstelrecht*, 5(3), 34-44.
- Pemberton, A., Winkel, F.W. & Groenhuijsen, M.S. (2007). Taking Victims Seriously in Restorative Justice. *Restorative Justice and Victims: Not a Self-Evident Relationship. International Perspectives in Victimology*, 3(1), 4-14.
- Rock, P. (2004). *Constructing Victim's Rights; The Home Office, New Labour and Victims*. Oxford: Oxford University Press.
- Roth, S., Newman, E., Pelcovitz, D., Van der Kolk, B. & Mandel, F.S. (1997). Complex PTSD in victims exposed to sexual and physical abuse: Results from the DSM-IV field trial for PTSD. *Journal of Traumatic Stress*, 10(4), 539-556.
- Schijndel, R.A.M. van (2006). De implementatie van het kaderbesluit inzake de status van het slachtoffer in de strafprocedure; een veeleisend Europa of een behoudend Nederland? In: M.J. Borgers & F.G.H. Kristen (red.). *Europees straf(proces)recht 2006/2008. Basisteksten*. Nijmegen: Ars Aequi Libri.
- Spalek, B. (2006). *Crime Victims; Theory, Policy and Practice*. New York: Palgrave.

- Strang, H. (2002). *Repair or Revenge: Victims and Restorative Justice*. Oxford: Clarendon Press.
- Strang, H. & Sherman, L. (2004). *Protocol for a Campbell Collaboration Systemic Review: Effects of Face-to Face Restorative Justice for Personal Victims of Crime*, see www.campbellcollaboration.org.
- Strang, H., Sherman, L., Angel, Woods, D.J., Bennett, S. Newbury-Birch. D. & Inkpen, N. (2006). Victim Evaluations of Face to Face Restorative Justice Conferences: a Quasi-Experimental Analysis. *Journal of Social Issues*, 62(2), 181-306.
- Umbreit, M. (1989). Crime Victims Seeking Fairness, Not Revenge: Towards Restorative Justice. *Federal Probation*, 53(3), 52-57.
- Winkel, F.W. (2006). Peer Support Groups: Evaluating the mere contact/mere sharing model and some impairment hypotheses. *Victimology: International Perspectives*, 2(1), 101-114.
- Winkel, F.W. (2007). *Post traumatic anger: Missing link in the wheel of misfortune*. Nijmegen: Wolf Legal Publishers.
- Winkel, F.W., Baldry, A.C., Kuipers, K. & Pemberton, A. (2008). Chronische PTSS bij slachtoffers van misdrijven en huiselijk geweld: Nieuwe evidentiegebaseerde ontwikkelingen. In: T.I. Oei & L.H.W.M. Kaiser (red.). *Forensische psychiatrie onderweg: In de spiegel kijken naar het verleden en koersen naar de toekomst*. Nijmegen: Wolf Legal Publishers, 359-371.
- Winkel, F.W., Spapens, A.C., Letschert, R.M., Dijk, J.J.M. van & Groenhuijsen, M.S. (2006). *Tevredenheid van Slachtoffers met Rechtspleging en Slachtofferhulp*. Nijmegen: Wolf Legal Publishers.
- Wonderen, R. van & Moll, M. (2007). *Beoordeling Dienstverlening Slachtofferhulp Nederland*. Slachtofferhulp Nederland.
- Zehr, H. & Toews, B. (2004). *Critical Issues in Restorative Justice*. New York: Criminal Justice Press.